

De ganzenpleisterplaats bij Damme, België, in gevaar ?

Door *Eckhart Kuyken*

Op slechts enkele kilometers ten zuiden van de Nederlands/Belgische grens, in de oude Zwinvlakte tussen Sluis en Brugge, ligt de bekende ganzenpleisterplaats van Damme.

Dit overwinteringsgebied, dat een kort, maar vrij bewogen geschiedenis achter de rug heeft, kwam op 1 februari 1970 in het nieuws, toen verbolgen landbouwers gezamenlijk hebben getracht de ganzen met knalkanonnetjes weg te jagen. Het verschijnen van korte rubriekjes in Nederland onder de titel „Weg met de ganzen — Boem!” (zie o.a. „De Lepelaar” 11; 1970 en „Sterna” 14 (1)) deden ons besluiten daarover wat objektieve informatie te verschaffen, waarbij we steunen op ons eigen onderzoek vanaf 1959.

In 1960 werd, op initiatief van een groep plaatselijke jagers, de jacht op ganzen en ander waterwild rond Damme praktisch stopgezet, in een gebied van zowat 350 ha. Deze bescherming veroorzaakte een spektakulaire toename van de aantallen ganzen de daarop volgende winters, vooral toen „de Braakman” door recreatie werd vernield (Tabel I). Zo werd Damme de belangrijkste pleisterplaats ten zuiden van de Westerschelde, met maximale aantallen van 6000 à 9000 kolganzen (*Anser albifrons*) en 500 à 800 kleine rietganzen (*Anser brachyrhynchus*). Voor deze laatste soort is Damme een geïsoleerd en meest zuidwestelijk gelegen overwinteringsgebied. Ook alle andere ganzensoorten werden hier in de loop van ons onderzoek waargenomen.

De eerste kleine rietganzen komen aan begin november, twee weken later gevolgd door de kolganzen. De eerste soort bereikt haar maximum rond de jaarwisseling en vertrekt meestal rond half februari; de kolganzen, veel talrijker, komen maximaal voor in de eerste januariehelft en blijven soms in klein aantal tot de eerste week van maart; 2 november en 19 maart zijn de uiterste data.

In vergelijking met Nederland valt dus vooral op dat de topaantallen in Damme één maand vroeger worden gezien. Dit doet ons besluiten dat de functie van Damme er enkel in bestaat relatief grote aantallen ganzen in een klein, maar beschermd gebied op te vangen in januari, terwijl de jacht in Nederland nog open is. Zodra deze jacht wordt stopgezet verschuift ook onze ganzenpopulatie noordoostwaarts, en krijgt men de Nederlandse topaantallen van februari. (Dergelijke verschuivingen kunnen zich ook voordoen onder invloed van meteorologische omstandigheden).

De ganzen bij Damme pleisteren, zoals vermeld, op een vrij beperkte oppervlakte van zowat 350 à 400 ha grasland, meestal grasweiden van gemengde hoedanigheid. De droogste, matig goede delen behoren tot een *Lolio-Cynosuretum* gezelschap (met vooral *Lolium perenne* en *Cynosurus cristatus*,

Vliegende kleine rietganzen bij Damme

foto: E. Kuyken

samen met *Phleum pratense*, *Poa trivialis*, *Trifolium repens* e.d.). De lagere delen hebben vaak wateroverlast in winter en behoren eerder tot minderwaardige associaties zoals het *Ranunculo-Alopecuretum* (met vnl. *Ranunculus repens* en *Alopecurus geniculatus*, waarbij ook veel *Glyceria fluitans* voorkomt).

Deze graslanden, doorsneden door de Damse vaart, zijn voor het grootste deel eigendom van de landbouwers zelf. Sedert 1966/'67, toen er kortstondig bijna 10.000 ganzen zijn geweest, begonnen deze mensen zich steeds meer ongerust te maken over de schade die deze vogels, naar hun mening,

TABEL I

Overzicht van de aantallen ganzen te Damme, België, over de periode najaar 1959-voorjaar 1970.

Winter	Maximaal aantal (alle soorten)	Wintergemiddelde	Verblijfsduur (aantal dagen)
1959/1960	2300	804	?
1960/1961	3000	596	120
1961/1962	3550	1692	103
1962/1963	extreem harde winter: geen ganzen in januari en februari		
1963/1964	5600	1569	100
1964/1965	6000	2504	106
1965/1966	5965	2477	125
1966/1967	9730	2420	105
1967/1968	8755	2027	128
1968/1969	6850	1750	127
1969/1970	7190	2386	130

massaal aanrichtten. Een groot deel van ons onderzoek was daarom sedert in 1954 hadden alleen de provincies Halland, Västergötland en Bohuslän 1965/'66 op dit aspekt van de ganzenoverwintering gericht (Kuyken 1969). Vooreerst stelden wij vast dat de begrazingsdruk (aantal ganzen per ha, per dag), evenals de eventuele schade, niet direkt kan en mag afgeleid worden uit de piek-aantallen. Het **wintergemiddelde en de verblijfsduur** wegen veel sterker door: wij zien immers dat een hoog wintergemiddelde niet **per sé** met een hoog wintermaximum samengaat (Tabel I).

Verder kwamen wij via verschillende methodes tot de konklusie dat echte beschadiging van grasland door ganzenbegrazing niet voorkomt, ook niet op de meest bezochte centrale percelen. Wel kan in het meest rustige middengebied (ca. 45 ha) de grasopbrengst in het voorjaar enkele dagen achterstand oplopen. In dat geval moet het vee eventueel enkele dagen langer binnengehouden worden.

Dit is echter een typisch Belgisch probleem, gezien daar het rundvee reeds in **begin april** wordt buitengezet. Daardoor richten de landbouwers zelf vaak enorme schade aan: het gras heeft dan immers nog geen kans gehad voldoende reserves aan te leggen, en de nog vochtige percelen worden door het vee volledig stukgetrapt.

We stelden tenslotte nog vast, aan de hand van temperatuursommen vanaf januari, dat de wegtrek van de ganzen in het voorjaar steeds gebeurt vóór de grasgroei begint, wat de kans op globale schade over het hele gebied uitschakelt.

Sedert 1968/'69 is de jacht op ganzen in de streek van Damme, Oostkerke en St. Kruis bij Ministerieel Besluit verboden. Daardoor werd een gebied van zowat 5000 ha voor de ganzen veilig gesteld; hierin wordt echter steeds de traditionele pleisterplaats geprefereerd. Door deze maatregel valt nu alle eventuele ganzenschade niet meer onder de verantwoordelijkheid van de jachthouders-beschermers, maar wel van het Ministerie van Landbouw zelf. Dit departement heeft daarom een beperkte kommissie samengesteld, die de omvang van eventuele schade moet vaststellen en in financieel verlies omrekenen.

Op ons voorstel werd het door ganzen bezochte hoofdgebied verdeeld in drie zones, met een van de rand naar het midden toestijgende begrazingsdruk. In de randzone, waar de begrazing door de vrij frekwente, zij het lichte verstoring (verkeer, bezoekers) zeer laag is, werd geen achterstand in grasopbrengst gekonstateerd. De middenzone en de kern vooral waren resp. matig en vrij zwaar begraasd; begin april was daar wel enige achterstand, die eind april, begin mei al volledig was ingelopen. Voor deze twee zones, 55 en 45 ha., werden vergoedingen voorzien van resp. 16 en 32 gulden per hectare. Zo werd voor 1968/'69 meer dan 40.000 BFr. (f 2.850) uitbetaald aan zowat 50 landbouwers. Deze som werd voor de helft gesubsidieerd door het Ministerie, de rest werd door private organisaties via het W.W.F. samengebracht.

Wij menen dat dergelijk vergoedingssysteem voor Damme vooral om psychologische redenen te verantwoorden is, en zeker niet mag veralgemeend

worden voor streken met grote uitwijkmogelijkheden voor de ganzen, dus met lage begrazingsdruk. Aan de andere kant is het zeer te betreuren dat de landbouwers van de zaak misbruik willen maken en enorme schadevergoeding willen afdwingen, nu zij beseffen dat het lot van de pleisterplaats in hun handen ligt.

Daarom hebben wij het Ministerie van Landbouw geadviseerd de jacht op ganzen te verbieden in een veel groter poldergebied: de driehoek Brugge-Oostende-Knokke, zowat 20 bij 35 bij 20 km. Dit zou het uitzwermen van de ganzen vanuit Damme naar de nu reeds gevestigde secundaire pleisterplaatsen in dat gebied mogelijk maken. Daardoor zou de begrazingsdruk in het hoofdgebied ongetwijfeld sterk dalen (naar onze berekening met 24 à 32 %!) en mogen we meteen verwachten dat alle risico's van overbegrazing en eventuele schade zouden voorkomen worden.

Dergelijke uitbreiding van het jachtverbod op ganzen zou bovendien de mogelijkheid openstellen een deel van de nadelige gevolgen van de Delta-werken (vnl. kolganzen) te compenseren. Voor de winter 1970/71 is echter geen gevolg gegeven aan dit advies, en een herhaling van de moeilijkheden mag verwacht worden.

- *Eckhart Kuyken, IWRB-Belgische Sektie, Laboratorium voor Oecologie (Dir. Prof. Dr. J. Hublé), K. L. Ledeganckstraat 35, B-9000 GENT, België.*

Litteratuur:

Kuyken, E. 1969 — Grazing of wild geese on grasslands at Damme, Belgium. *Wildfowl* 20: 47-54.

Jaarverslag 1970: nestkasten-controle en ringonderzoek in Ede

Dit 13e gestencilde jaaroverzicht van de nestkasten-controle in de bossen van de gemeente Ede t.w. Noord-Ginkel, Heibloem en Westerbergen omvat de avondcontrole in de wintermaanden en nestcontrole in de broedtijd van 381 nestkasten. Totaal werden 9 verschillende soorten aangetroffen w.o. 63 bonte vliegvangers en 3 draaihalzen, terwijl 61 % der kasten werd bezet. Er worden verder overzichten gegeven van de bezetting der kasten in de jaren 1958 t/m 1970, data van de eerste eieren, overzicht van de ge-

telde eieren en jongen, gemiddeld aantal eieren per legsel, terugmeldingen van elders geringde vogels en enkele terugmeldingen van bij Ede geringde vogels. Als aanhangsel geeft de heer Stel een overzicht van de vogelsoorten die gedurende 16 jaren (1955 t/m augustus 1970) door hem werden geringd. Een totaal van 20.393 vogels w.o. 7468 koolmezen, 2785 pimpelmezen, 1276 gekraagde roodstaarten, 1145 boerenzwaluwen, 609 ringmussen en niet minder dan 249 draaihalzen. Hij ringde in de loop van deze jaren 84 verschillende vogelsoorten. Voor nadere inlichtingen stelle men zich met de heer H. Stel, Bali-laan 5 te Ede in verbinding.

J.T.